

Sveavägen 59
Box 350, SE-101 26 Stockholm, Sweden

Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter
The Swedish federation for Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Rights
Member of The International Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and
Intersex Association (ILGA)

Förbundskansli
+46 8 50 162 900
forbund@rfsi.se

RFSL Info & Media AB
+46 8 50 162 910
komut@rfsi.se
www.rfsi.se

Fax
+46 8 50 162 999

Webb
www.rfsi.se

Justitiedepartementet
Straffrättsenheten

Stockholm, 2011-03-11

Sexualbrottslagstiftningen utvärdering och reformförslag – SOU 2010:71

RFSL (Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter) lämnar härmed sitt yttrande över betänkandet *Sexualbrottslagstiftningen – utvärdering och reformförslag*, SOU 2010: 71.

Sammanfattning

RFSL anser att det finns tillräckligt tungt vägande skäl för att bristande samtycke ska kunna utgöra rekvisit för sexualbrott, särskilt mot bakgrund av att det kan leda till att brottsoffer blir bättre bemötta av polis och rättsväsende så tillvida att offrets upplevelse inte riskerar bli ifrågasatt eller avfärdad på samma sätt.

RFSL ställer sig därför positivt till utredningens förslag om införande av det nya brottet sexuellt övergrepp med bristande samtycke som rekvisit och stödjer därmed också utredningens förslag om att inte införa samtycke som rekvisit för brottet våldtäkt. Detta då sannolikt ökat fokus på brottsoffrets beteende i den rättsliga processen inte är önskvärt.

RFSL ställer sig positivt till utredningens förslag att i brottsrubriceringen för våldtäkt lägga till utnyttjandesituationer när en person ”befinner sig i en beroendesituation till gärningsmannen” eller har ”särskilda svårigheter att värna sin sexuella integritet”.

RFSL ställer sig avvisande till att behålla samlag, vilket i juridiska sammanhang definieras som det vaginala samlaget, som jämförelsenorm för våldtäktsbrottet då detta är heteronormativt och inte säkerställer att lagen tillämpas lika för alla oavsett kön, könsidentitet, könsuttryck eller sexuell läggning.

RFSL menar att det är särskilt anmärkningsvärt att utredningen väljer att behålla samlaget som jämförelsenorm gällande våldtäkt mot barn då det finns, av utredningen redovisade, särskilda skäl till att för detta brott avlägsna samlaget som jämförelsenorm.

RFSL ställer sig positivt till utredningens förslag att i brottsrubriceringen för sexuellt ofredande byta ut genom ord eller handling ofreda ”på ett sätt som är ägnat att kränka

personens sexuella integritet” till genom ord eller handling ofreda ”på ett sexuellt kränkande sätt”.

RFSL ställer sig positivt till utredningens förslag om att utvidga bestämmelsen om sexuellt ofredande av barn till att även omfatta situationer där någon i ”ett sexuellt syfte förmår barnet att bevittna en sexuell handling”.

RFSL tillstyrker att Sverige tillträder Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp och att de förslag till lagändringar som föreslås i denna del genomförs.

RFSL instämmer med utredningen att brotten samlag med avkomling respektive samlag med syskon bör bli föremål för utredning där det bör övervägas om tillräckliga skäl finns för att behålla en kriminalisering när det gäller sådana frivilliga sexuella relationer mellan samtyckande vuxna.

Utgångspunkter för yttrandet

RFSL var 2010 en av åtta organisationer (de andra var Amnesty, Alla kvinnors hus, RFSU, Roks, Sveriges Kvinnolobby, SKR och UNIFEM Sverige) som ställde sig bakom ett till regeringen överlämnat uppdrag om krafttag mot våldtäkter, med krav på att regeringen antar en särskild handlingsplan mot våldtäkter och annat sexuellt våld. I uppdraget ställdes också krav på att stödet till sexualbrottsoffer stärks, att kvaliteten på förundersökningar i våldtäktsärenden höjs och utförs av polis och åklagare som är kompetenta, motiverade och engagerade. Att de flesta våldtäktsärenden läggs ner på förundersökningsstadiet, att bara 15 procent av fallen leder till åtal och ännu färre till fällande dom kommer man inte i första hand tillrätta med genom ändringar i den juridiska utformningen av sexualbrotten utan det är snarare en fråga om resurser och rättsväsendets kompetens.

En reformering av de delar av sexualbrottslagstiftningen som föreliggande utredning ägnat sig åt har genomförts i flera omgångar, senast 2005. Motiv för reformeringen har varit att bättre tillvarata vad utredningen kallar ”skyddet för personlig och sexuell integritet och sexuellt självbestämmande”. RFSL vill understryka att förbundet delar lagstiftarens grundsyn ”att varje människa i varje situation har rätt att bestämma över sin egen kropp och att hans eller hennes önskan att inte ha samlag eller annat sexuellt umgänge ovillkorligen ska respekteras”. Förbundet sympatiserar med det steg som tidigare tagits att i våldtäktsbrottet inbegripa sexuella handlingar mot personer som befinner sig i ett hjälplöst tillstånd. Att inte uteslutande ställa upp misshandel, våld eller hot om brottslig gärning som rekvisit för om våldtäkt föreligger innebär en uppvärdering av brottsoffrets syn på vad denne blivit utsatt för. RFSL delar den intention utredningen har att utforma sexualbrottslagstiftningen så att den på ett adekvat sätt, under rättssäkra former, tillvaratar brottsoffrets intresse av upprättelse.

I RFSL:s principprogram återfinns ett särskilt avsnitt om sexuella övergrepp:

Om en person ofrivilligt, eller som följd av beroendeställning blir inbegripen i eller utsatt för sexuella

handlingar är detta övergrepp och uttryck för makt, inte sexualitet. RFSL tar avstånd från alla former av sexuella övergrepp och ofrivilligt sexuellt våld. Sexuella handlingar som förorsakar någon människa ofrivillig skada eller lidande kan aldrig accepteras. Sexuella övergrepp mot barn som begås av vuxna är liksom våldtäkter exempel på särskilt allvarliga övergrepp. Vad gäller övergrepp mot barn har vuxna alltid hela ansvaret.

RFSL:s syn på kroppen är att varje människa har rätt att själv forma, använda och benämna sin kropp. Att varje individ ska ”tillskrivas kroppslig autonomi”, som det heter i RFSL:s principprogram, innebär att varje individ har en okränkbar rätt att själv definiera sin sexuella läggning och sin könsidentitet. Lagstiftningen bör ta utgångspunkt från individens behov och inte från hierarkiska normer som vill definiera vad som är en man och vad som är en kvinna eller vilka sexuella relationer mellan samtyckande vuxna en individ bör ha. Kroppslig autonomi innebär också att varje individ har den självklara rätten att sätta sin egen gräns för vad individen önskar delta i eller utsättas för sexuellt och att denna gräns är absolut och alltid måste respekteras.

RFSL tar i det följande ställning till de förslag om utformningen av våldtäktsbrottet och andra sexualbrott som utredningen lämnat. En utgångspunkt för RFSL är att lagstiftningen inte ska ge något som helst utrymme för att kunna tolkas eller tillämpas på så sätt att samma slags sexuella kränkning kan tillmätas olika straffvärde beroende på vilket kön brottsoffret respektive förövaren har eller uppfattas ha. Det är därför mycket olämpligt att det vaginala samlaget behålls som jämförelsenorm i utredningens lagförslag och kan inte tolkas på något annat sätt än som en heterosexuell norm för vad som anses utgöra våldtäkt. RFSL utvecklar närmre sin syn på detta nedan i avsnittet om samlag som jämförelsenorm.

Sexualbrott mot hbt-personer

Ett hinder för en rättssäker process och professionellt skydd och stöd för hbt-personer (homosexuella, bisexuella och transpersoner) som utsätts för sexualbrott är en stereotyp bild av brottsoffer, gärningsman och de praktiker som används vid våldtäkt och sexuellt ofredande. Oavsett kön och sexuell läggning så upplevs en anmälan om sexualbrott som svår. När det gäller hbt-personer finns en ytterligare rädsla för heteronormativt och/eller homo-/bi-/transfobiskt bemötande. Det finns en risk för s.k. sekundär viktimering.

RFSL driver sedan ett antal år tillbaka en brottsofferjour för hbt-personer. Personalen på RFSL:s brottsofferjour möter människor som varit utsatta för partnervåld, hatbrott och hedersrelaterat våld. Sexuella ofredanden, övergrepp samt våldtäkt kan vara en del av detta våld. Personer kontaktar RFSL:s brottsofferjour i dessa ärenden för att få stöd genom samtal och/eller under pågående rättsprocess. Under 2010 kontaktades RFSL:s brottsofferjour exempelvis av en bisexuell kvinna som hade anmält att hon blivit utsatt för våldtäkt av en annan kvinna, vilken ingått i brottsoffrets bekantskapskrets. Stöd hade erbjudits av den aktuella våldtäktsmottagningen, vilken är en mottagning som medvetet arbetat med att inkludera hbt-personer i sin verksamhet. Kvinnan hade själv polisanmält händelsen, men beskrev en känsla av att polisen inte uppmärksammade allvaret på grund av det faktum att gärningen begåtts av en kvinna. Förundersökningen lades ner. Det finns en ovana att hantera hbt-personer som brottsoffer för sexualbrott och det händer att

samhället signalerar att våldtäkt och sexuella övergrepp mot hbt-personer skulle vara mindre allvarligt. Detta får konsekvenser för hbt-personers förtroende för rättsväsendet och riskerar att diskriminera hbt-personer i vård- och stödsökande.

Brottsoffer som identifierar sig som hbt-personer och inte haft möjlighet att vara öppna med sin sexuella läggning och/eller könsidentitet för familj och vänner eller på arbetsplatsen är också i en särskilt sårbar situation vid utsatthet för sexualbrott. Det kan handla om att närstående osynliggjort, avvisat eller utsatt personen för hatbrott eller hedersrelaterat våld. Något som i sådana fall gör att stödet från vänner och familj i en utsatt situation är långt ifrån självklar. Behovet av kunskap hos rättsväsendet om vart en hbt-person utsatt för sexualbrott kan vända sig för att få kompetent stöd är inte minst mot bakgrund av detta särskilt viktig. Att inneha kompetens för att kunna erbjuda hbt-personer hjälp bör vara ett krav man kan ställa på brottsoffercentrum i enskilda kommuner, brottsofferjourer och lokala föreningar mot sexuella övergrepp. Ett exempel på att så långt ifrån alltid är fallet är en hbt-person som kontaktat RFSL:s brottsofferjour bland annat på grund av att personen under barndomen varit utsatt för sexuella övergrepp av sin far. Personen ifråga har sökt hjälp i flera städer i Sverige men har återkommit till RFSL:s brottsofferjour. Detta utifrån att personen upplevt att ingen annan instans haft tillräcklig kompetens för att tillhandahålla ett gott bemötande utifrån både utsattheten för övergreppet och identiteten som hbt-person.

Personer som kontaktat RFSL:s brottsofferjour på grund av utsatthet för det systematiska psykiska och ibland fysiska våld som karaktäriserar partnervåld, har i vissa fall också varit utsatta för sexuellt våld. Inom en hbt-relation kan s.k. internaliserad homo-/bi-/transfobi förstärka utsattheten. Det har också hänt att RFSL:s brottsofferjour kontaktats av personer som varit misstänkta för att ha begått våldtäkt, där det funnits en oro för hur advokaten skulle hantera personen som homosexuell. Även i sådana fall finns ett behov av att säkerställa och signalera hbt-kompetens hos rättssamhället för att uppnå en så god rättssäkerhet som möjligt.

RFSL ser att den generella kunskapsbristen om hbt-personers frivilliga sexuella praktiker gör att det finns stora brister i förmågan hos professionella inom rättsprocess och stödverksamhet att utreda, undersöka och stödja hbt-personer som blivit utsatta för sexualbrott. Inte sällan förekommer det att bedömningarna av när frivillighetens gräns har passerats och övergrepp begåtts är bristfälliga.

Utredningens lagförslag

RFSL välkomnar utredningens försök att finna en välavvägd lösning på hur sexualbrottslagstiftningen ska utformas så att brottsoffrets rättmätiga upplevelse av att en kränkning inträffat uppvärderas. Utredningens bedömning att vilka gärningar som ska rymmas inom det straffbara området står, menar RFSL, i samklang med det allmänna rättsmedvetandet för vad som ska tillmätas straffbarhet.

En av utredningens främsta uppgifter har varit att utreda huruvida rekvisitet för brottet våldtäkt ska vara baserat på samtycke. Det är en komplex fråga som RFSL inte tidigare haft

tillfälle att ta ställning till, men som får anses rymmas inom det frågeområde vilket RFSL verkar. RFSL har därför valt att ta ställning i sakfrågan. Sammanfattningsvis menar RFSL att lagstiftningen ska utformas på ett sätt som ger brottsoffret ett bra stöd vid brottsanmälan och i den ev. vidare rättsprocessen och att det finns tillräckligt vägande skäl för att bristande samtycke ska kunna utgöra rekvisit för sexualbrott. Att ha bristande samtycke som rekvisit skulle exempelvis inte kunna inverka menligt på rättstryggheten, då grundprincipen för all straffrätt är att bevisbördan ligger på målsägandesidan.

RFSL instämmer dock i utredningens tvekan inför att föra in samtycke som rekvisit för våldtäktsbrottet. Argumentet mot detta om att det skulle kunna leda till ett ökat fokus i rättsprocessen på offrets beteende är svårt att avvisa. Ett sådant ökat fokus vore inte önskvärt. Det är en mycket viktig utgångspunkt att det ska vara oväsentligt för bedömningen av brottet hur offret uppträtt eller klätt sig innan den brottsliga gärningen (att förövaren tilltvingat sig sex mot offrets vilja) begåtts. Offret ska aldrig kunna lastas för en våldtäkt eller annan straffbar sexuell kränkning, precis som offret för exempelvis en misshandel vars motiv varit att offret är homosexuell, bisexuell eller transperson aldrig ska kunna lastas för att ha blivit misshandlad med motiveringen att den sexuella läggningen, könsidentiteten eller könsuttrycket provocerat fram handlingen. Även argumentet utredningen anför mot införande av s.k. ”rent samtycke” som rekvisit för brottet våldtäkt att det skulle utgöra ett avsteg från rättslighet inom nordisk lagstiftning har RFSL förståelse för. Utredningen bedömer också en fara för att införande av en ren samtyckesreglering skulle skapa orimliga förväntningar på fler fällande domar som inte, främst på grund av bevisskäl, kan infrias. Utredningens anförda argument mot en ren samtyckesreglering att det skulle kunna leda till en ökad risk för sexualmoralism på så sätt att de som handlägger sexualbrott skulle göra normativa bedömningar av vad som är normalt och inte normalt att samtycka till kan RFSL hysa förståelse för, exempelvis när det gäller bedömningar då BDSM-praktik (bondage, disciplin, dominans/underkastelse, sadism/masochism) förekommit. RFSL vill dock påpeka att polis och rättsväsende idag långt ifrån är befriade från normativa, såväl heteronormativa som könsnormativa, bedömningar i sin handläggning och att detta främst är en fråga som ökad kompetensutveckling kan komma tillrätta med. Sammantaget är RFSL beredd att instämma i utredningens bedömning att det är en mer framkomlig väg att välja att införa ett helt nytt samtyckesbaserat sexualbrott än att genomgripande ändra utformningen av våldtäktsbrottet.

Våldtäkt som begås mot hbt-personer kan ha ett homo-, bi- eller transfobiskt motiv och det är då av stor vikt att straffskärpning enligt 29 kap 2 § 7 Brottsbalken tillämpas. En sådan våldtäkt är att betrakta som ett hatbrott. RFSL:s brottsofferjourners erfarenhet pekar mot att transpersoner som blivit utsatta för våldtäkt ofta har den mest utsatta situationen av de som rymms inom samlingsbegreppet hbt-personer, med inte sällan ett flertal erfarenheter av att ha blivit utsatta för våld och oftare förekommande brister i omgivningens och samhällets stöd. Det är mot bakgrund av det oroande att transpersoner inte uttryckligen omfattas av straffskärpningsregeln, utan kan inbegripas först då en domstol uppmärksammar och bedömer att ett brottsoffer som är transperson kan innefattas i lagens formulering ”annan liknande omständighet” som nämns efter ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse och sexuell läggning.

Gällande föreslagna straffskalor för sexualbrott avstår RFSL från att framföra någon åsikt.

Förslaget till lydelse av våldtäktsbrottet

Utredningen föreslår att utrymmet för att kunna döma någon för våldtäkt, i enlighet med Brottsbalkens 6 kap. 1§, bör utvidgas något, till att även omfatta utnyttjandesituationer när en person ”befinner sig i en beroendesituation till gärningsmannen” eller har ”särskilda svårigheter att värna sin sexuella integritet”. Detta som ett tillägg till situationer där personen ”befinner sig i ett hjälplöst tillstånd”. Brottet sexuellt utnyttjande skulle därmed utgå, vilket den som begått en sexuell handling mot en person genom att missbruka den beroendeställning personen befunnit sig i idag kan dömas för.

RFSL har inga invändningar mot denna föreslagna utvidgning av våldtäktsbrottet och följderna skulle få att brottet sexuellt utnyttjande försvinner. Att utöka definitionen av tvång i våldtäktsbrottet till beroendesituationer eller då offret har särskilda svårigheter att värna sin sexuella integritet måste anses stärka brottsoffrets ställning. Det är rimligt att även sådana tvångssituationer ingår i våldtäktsbrottet då kränkningen som tillfogas får bedömas som likvärdig.

Förslaget om det nya samtyckesbaserade brottet sexuellt övergrepp

Utredningen föreslår införande, i Brottsbalkens 6 kap. 3§, av det nya brottet sexuellt övergrepp, med bristande samtycke, definierat som att genomföra en sexuell handling med en person ”utan den personens tillåtelse”, som rekvisit. Detta brott föreslås kunna ge fängelse i högst fyra år.

RFSL ställer sig positivt till utredningens förslag om införande av det nya brottet sexuellt övergrepp. Detta bl.a. mot bakgrund av RFSL:s redovisade utgångspunkt att lagstiftningen om sexualbrott har en viktig uppgift att tillvarata brottsoffrets intresse av upprättelse. Utredningen redovisar också att man förväntar sig fler anmälningar då utrymmet för vad som är brottsligt utvidgas på detta sätt till alla sexuella handlingar en person inte gett sin tillåtelse till. Det är positivt, anser RFSL, att den som anser sig ha blivit utsatt för en sexuell kränkning, ett övergrepp, får ett utökat stöd i lagstiftningen för att anmäla detta. Det finns sannolikt en högre tröskel för att anmäla en samkönad våldtäkt eller en våldtäkt där offret är transperson. Det är även så att okunskap och fördomar inom polis och rättsväsende om samkönade sexuella relationer och om sexuella relationer där en eller båda av parterna är transperson ibland lägger hinder i vägen för att rättvisande tolka det inträffade. Det nya brottet ska kunna leda till, menar utredningen, att fler brottsoffer får ett bättre bemötande av polis och rättsväsende så tillvida att deras upplevelse inte riskerar bli ifrågasatt eller avfärdad på samma sätt. Att en samtyckesbaserad reglering av våldtäkt eller något annat sexualbrott får sådana positiva terapeutiska konsekvenser för brottsoffret finns stöd för i forskning som redovisas av utredningen. Detta är ett starkt skäl som talar för införande av ett samtyckesbaserat sexualbrott. RFSL vill dock påpeka att fortsatta utbildningsinsatser gentemot polis och rättsväsende för att stärka kunskaperna om hur individer reagerar då de blir utsatta för sexualbrott också bör leda till att brottsoffer får ett bättre bemötande. Ett annat starkt skäl för införande av det nya samtyckesbaserade brottet sexuellt övergrepp som utredningen anför är den normerande verkan en lagändring kan förväntas få, dvs. att attityden i samhället förändras mot en bredare samsyn kring att alla sexuella handlingar mot en individs vilja, även om den utsatta personen inte gjort något större motstånd, utgör en grov kränkning av individens integritet och ska kunna vara straffbara. RFSL delar denna

bedömning. Den föreslagna lagändringen kan således antas få flera positiva konsekvenser, även om antalet personer som i realiteten kommer att kunna dömas för sexualbrott på grund av lagändringen inte väntas bli betydligt fler. Dessa ovan redovisade positiva konsekvenser talar sammantaget för införande av det nya brottet sexuellt övergrepp.

Förslagen om lagändringar gällande sexualbrott mot barn

När det gäller brotten sexuellt utnyttjande av barn respektive grovt sexuellt övergrepp mot barn föreslår utredningen skärpning av minimistraffen. RFSL avstår, liksom när det gäller utredningens övriga förslag till straffskalor, från att framföra någon åsikt om strafflängd.

När det gäller brottet sexuellt ofredande av barn föreslår utredningen att det brottet, i Brottsbalkens 6 kap. 10§, utvidgas till att även omfatta situationer där någon i ”ett sexuellt syfte förmår barnet att bevittna en sexuell handling”. RFSL instämmer med utredningen att även en sådan kränkning av ett barn bör vara straffbar.

Utredningen för resonemang kring om det ska krävas samlag för rubriceringen våldtäkt mot barn. Man anför att upplevelsen av ett sexuellt övergrepp inte är detsamma för barn som för vuxna och att ha samlag som jämförelsenorm, i stället för att fokusera på den sexuella kränkningens allvar, kanske därför är mindre lämpligt för brottet våldtäkt mot barn. Utredningens underlag visar att huruvida penetration har förekommit eller inte har haft betydelse för rubriceringen av brottet samt för domstolens bedömning. Det redovisas vad Steven Lucas (överläkare vid Akademiska sjukhuset i Uppsala) anger vara av stor vikt hos barn för uppkomsten av psykiska och fysiska skador på kort och lång sikt: om förövaren är en person nära offret, om våld utövas, om övergreppen är upprepade eller sker under lång tid, innefattar penetration (även oralt) samt om det är stor ålderskillnad. Det är alltså inte bara de sexuella handlingarna som är avgörande för skadebilden. Utredningen anser att det finns skäl att överväga om inte andra omständigheter än penetration kan ha lika, eller större, betydelse för kränkingsnivån. Ändå väljer utredningen till slut att behålla samlaget som jämförelsenorm även vid brottet våldtäkt mot barn. Utredningen redovisar vidare två exempel från rättsskipningen där oralsex i första fallet inte ansetts jämförbart med samlag eftersom förövaren inte rörde vid målsägandes kön eller analöppning och i det andra fallet inte heller ansetts jämförbart med samlag eftersom beröringen av målsägandes könsorgan inte var långvarig eller orsakade denne smärta. (I andra fallet slickade förövaren på målsägandes kön men enligt domstolen är det inte ”vad som brukar förstås med oralt samlag”). Att ha samlag som jämförelsenorm har i dessa två fall sannolikt inverkat på att domstolen inte kunnat döma för våldtäkt mot barn. RFSL menar att det är anmärkningsvärt att utredningen väljer att behålla samlaget som jämförelsenorm då det finns, av utredningen redovisade, särskilda skäl till att ta bort samlaget som jämförelsenorm gällande våldtäkt mot barn. (I avsnittet om samlag som jämförelsenorm redovisar RFSL nedan sina skäl till att förorda att samlag även generellt bör avlägnas som begrepp ur sexualbrottslagstiftningen.)

Utredningen föreslår att Sverige tillträder Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp, vilket skulle leda till smärre lagändringar. RFSL tillstyrker utredningens förslag att Sverige tillträder konventionen, men instämmer med utredningen att Sverige bör göra ett förbehåll vad gäller barnpornografibrott enligt konventionens artikel 20.3. Det är rimligt att en person som framställer en pornografisk

bild av barn undantas från straffansvar för skildring och innehav om skillnaden i ålder och utveckling mellan den avbildade personen och den som framställer bilden är ringa.

Förslaget om lagändring gällande sexuellt ofredande

Utredningen föreslår en omformulering i Brottsbalkens 6 kap 10§ rörande brottet sexuellt ofredande, från att sexuellt ofredande är att genom ord eller handling ofreda ”på ett sätt som är ägnat att kränka personens sexuella integritet” till att genom ord eller handling ofreda ”på ett sexuellt kränkande sätt”. Bakgrunden är att en person kan känna sig sexuellt kränkt av ord eller handling utan att det varit gärningsmannens uppsåt att kränka personen sexuellt. I sådana fall har det idag inte kunnat dömas för sexuellt ofredande.

RFSL menar att lagstiftningen bör ta sin utgångspunkt från vad som för sexuellt ofredande objektivt sett kan upplevas som en sexuell kränkning av ett brottsoffer, inte om uppsåtet varit att kränka personen sexuellt. Det ska kunna räcka med att uppsåtet varit att kränka och att kränkningen med fog anses kunna upplevas som sexuellt kränkande. RFSL ställer sig därför positivt till denna av utredningen föreslagna lagändring.

Samlag som jämförelsenorm

Utredningen önskar behålla samlag som jämförelsenorm för brottet våldtäkt. Med samlag avses i juridiska sammanhang det vaginala samlaget. RFSL vill uttrycka sitt starka missnöje med att utredningen väljer att behålla denna heteronormativa utformning av våldtäktsbrottet som skapar en hierarki för vilken typ av våldtäkt som är mest straffvärd. Utredningen vill behålla en formulering av brottet våldtäkt där vaginal penetration pekas ut som den mest straffvärda handling som kan utgöra våldtäkt. Visserligen kan såväl anala som orala samlag och en rad andra sexuella handlingar ”som med hänsyn till den sexuella kränkningens allvar är jämförlig med påtvingat samlag” också utgöra våldtäkt men det påtvingade vaginala samlaget är alltså odiskutabelt definierat som våldtäkt medan andra sexuella handlingar riskerar hamna längre ner på skalan. Det borde inte vara önskvärt för någon, menar RFSL, att behålla en sådan värderande utformning av våldtäktslagen. Även om det inte skulle finnas några problem inom rättspraxis (vilket det dock redovisades att det fanns så sent som i Sexualbrottskommitténs betänkande 2001) när det gäller att konsekvent jämställa ett påtvingat analt samlag en man utsätter en annan man för eller vissa påtvingade sexuella handlingar en kvinna utsätter en annan kvinna för med våldtäkt lämnar ändå lagstiftningen utrymme för att göra skillnad. RFSL anser att det för att säkerställa att lagen tillämpas lika för alla är mycket viktigt att lagtexten är neutral med avseende på kön och sexuell läggning. Den föreslagna lagtexten gällande våldtäkt uppfyller inte detta utan utgår från ett påtvingat vaginalt samlag en man utsätter en kvinna för. RFSL anser också att det är problematiskt att endast oralsex som en person tvingas utföra på ett manligt könsorgan ses som samlag och därmed kan rubriceras som våldtäkt. Ett av de fall utredningen nämner visar att Högsta Domstolen bedömer att det att under våld slicka en vagina inte är vad som brukar menas med oralt samlag. Det visar att inblandning av en penis är avgörande för vad som anses utgöra ett samlag. Sexualbrottskommittén ansåg i sitt betänkande 2001 att en handling där förövaren under våld slickar på kvinnans kön bör dömas som våldtäkt men menade samtidigt att så antagligen inte sker i praxis. RFSL menar

att det är oacceptabelt att det i tillämpningen av lagen kan vara avgörande för att kunna döma för våldtäkt att det manliga könsorganet är inblandat.

1998 års Sexualbrottskommitté föreslog i sitt betänkande 2001 att begreppet samlag skulle mönstras ut ur sexualbrottslagstiftningen, något som RFSL välkomnade i sitt remissyttrande. RFSL står fast vid denna uppfattning att samlag bör avlägsnas som begrepp ur sexualbrottslagstiftningen och att man enbart bör tala om sexuella handlingar där kränkningens allvar inte ska bedömas med det vaginala samlaget som måttstock. RFSL menar att ett avlägsnande av begreppet samlag ur sexualbrottslagstiftningen bättre skulle säkerställa att lagen tillämpas lika för alla oavsett kön, könsidentitet, sexuell läggning eller vilken sexuell praktik som förekommit.

Brotten samlag med avkomling och samlag med syskon

Utredningen föreslår även att brotten samlag med avkomling respektive samlag med syskon bör ”utredas närmare utifrån ett principiellt perspektiv”. Man vill att det i ett annat sammanhang bör övervägas om tillräckliga skäl finns för att behålla denna kriminalisering. Motiveringen att behålla kriminaliseringen var, då frågan övervägdes i samband med 2005 års sexualbrottsreform, främst arvsogenetiska skäl. Detta skäl äger dock i första hand giltighet när det rör sig om olikkönade sexuella relationer och inte när det rör sig om samkönade. (Undantag är en samkönad sexuell relation, som dock av omvärlden riskerar att uppfattas som en olikkönad sexuell relation, där en av de varandra närstående är transperson och har sin fertilitet i behåll.) RFSL framförde i sitt remissyttrande över 1998 års Sexualbrottskommittés betänkande kritik mot att utredningen i sina överväganden frångått principen att bedöma sexuella handlingar lika oberoende av kön eller sexuell läggning. Kan lagstiftaren enbart anföra arvsogenetiska skäl för att behålla kriminalisering av samlag med avkomling respektive samlag med syskon, där parterna är samtyckande vuxna, bör det övervägas, i synnerhet när det gäller samlag med syskon, om dessa arvsogenetiska skäl är tillräckligt starka för att behålla detta brott. Då dessa överväganden görs bör det särskilt ingå att analysera inslag av ojämlika maktförhållanden vid vuxenincest mellan förälder och avkomling. När det gäller samkönade sexuella relationer med avkomling eller syskon där parterna är samtyckande vuxna saknas det idag i princip helt juridisk motivering i lagens förarbeten för en kriminalisering. Att kriminalisera dessa sexuella handlingar utan att anföra någon motivering är problematiskt. RFSL instämmer med utredningen att brotten samlag med avkomling respektive samlag med syskon bör bli föremål för utredning där det bör övervägas om tillräckliga skäl finns för att behålla denna kriminalisering.

Ulrika Westerlund
Förbundsordförande

Anna-Malin Blomqvist
Suppleant RFSL:s förbundsstyrelse
Politiskt ansvarig remissyttrandet

Lars Jonsson
Politisk handläggare

Sofia Kuno
Brottsoffersamordnare RFSL:s brottsofferjour